

<http://www.dw.de/du%C5%A1evni-bolesnici-odba%C4%8Deni-i-iskori%C5%A1teni/a-15885808>

Deutsche Welle

17.04.2012.

Autor: Siniša Bogdanić

Priča dana

Duševni bolesnici – odbačeni i iskorišteni

Invalidi su jedna od najodbačenijih skupina u Hrvatskoj. No i među njima postoje podijele: osobe s duševnim smetnjama su u javnosti gotovo nevidljive i često su žrtve zlostavljanja.

Biti duševni bolesnik danas u Hrvatskoj vrlo često znači biti stigmatiziran i obespravljen – osobe s duševnim smetnjama se u pravilu smatra ne samo potpuno nesposobnima za bilo kakvu društvenu i radnu interakciju, već i opasnima za okolinu. Zbog toga ih se hospitalizira, često i doživotno, isključuje ih se iz socijalnog okruženja te se zadire u njihova temeljna ljudska prava.

"Njima je uskraćeno pravo na život u zajednici te na samostalno donošenje odluka o svom životu u slučajevima kada su lišeni poslovne sposobnosti", tvrdi pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak. Tim se osobama, naglašava Slonjšak, uskraćuje pravo na samostalno odlučivanje s kim će živjeti, s kim će sklopiti brak, one ne mogu raspolagati imovinom, kao ni sudjelovati u političkom i javnom životu. A također im se uskraćuje i pristup pravosuđu.

Nemoćni pred sustavom ostaju bez imovine

© DW Anka Slonjšak

Budući da u zemlji ne postoji razvijen koncept rehabilitacije nakon bolničke terapije osoba s duševnim smetnjama, te se druge strane ne postoji osmišljen sustav kućne njege, otvorena su vrata diskriminiranju i čak zlostavljanju tih ljudi. Koordinator Udruge za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama "Sjaj" Kristijan Grđan smatra da tu Hrvatska kaska za ostalim zemljama EU. Udruga ima saznanja o brojnim propustima centara za socijalnu skrb u raspolaganju imovinom osoba lišenih poslovne sposobnosti.

Grđan izdvaja slučaj muškarca koji im često šalje molbe za pomoć kako bi se iz ustanove vratio u svoju kuću. "On je na žalost, već dosta star i dementan tako da mu je potrebna značajna pomoć u svakodnevnom životu, ali tako nije bilo prije šesnaest godina kada se njegova skrbnica uselila u njegovu kuću i njega smjestila u dom. Da nije bilo zloupotrebe i da mu je tada pružena podrška, potreba za smještajem u dom nastupila bi tek sada - ovako je on bio godinama smješten u dom i lišen građanskih prava da bi se netko okoristio za njegovu imovinu", naglašava Grđan.

Koordinator "Sjaja" također spominje slučaj muškarca koji je lišen poslovne sposobnosti, no nadležni Centar za socijalnu skrb uopće nije evidentirao 64 nekretnine u njegovom vlasništvu. Sada se više uopće ne zna kod koga su one završile, čovjek je ostao bez ičega. "Pomažemo u zastupanju pred Ustavnim sudom RH korisnici kojoj je skrbnik bio brat i koji je putem postupaka pred Centrom za socijalnu skrb kupio njezin stan, a nju izbacio na ulicu. Centar je zaključio da je tako za nju bilo najbolje", navodi Kristijan Grđan.

Najdiskriminiraniji, a najmanje se žale

Loši uvjeti u nekim psihijatrijskim ustanovama

Prema podacima Ureda pravobraniteljice, upravo se osobe s duševnim smetnjama najrjeđe

javljaju za pomoć, njihove pritužbe čine manje od 10 posto ukupnih pritužbi. Razloge valja tražiti u činjenici da se radi o osobama koje najčešće uopće nisu informirane o svojim pravima, a ako i jesu, često se za njih ne mogu boriti. Istovremeno obitelj koja bi im u tome mogla pomoći ili ne postoji, ili se ne želi s time baviti.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak navodi također da se prema podacima njenog ureda čak u 90 posto slučajeva duševno bolesnim osobama u potpunosti oduzima poslovna sposobnost – što svakako ne odgovara stvarnoj situaciji u kojoj se nalazi svaka pojedina osoba. To je ponekad potrebno i pravdano, ali istovremeno otvara mnoge mogućnosti zlorabe: lišavanje poslovne sposobnosti olakšava hospitalizaciju pacijenta ili smještanja u ustanovu, budući da pristanak umjesto njega daje skrbnik. Također, to je i mogući način da skrbnik ponekad nezakonito preuzme upravljanje imovinom štićenika s čime se Ured također susreće.

I liječnici pod sumnjom

O konkretnim slučajevima je javnost rijetko informirana – kao razlog se često navodi zaštite identiteta samih osoba s duševnim smetnjama. Jedna od rijetkih iznimaka je slučaj ugledne psihijatrice Vere Folnegović Šmalc. Nju se sumnjiči da je s blagoslovom Centra za socijalnu skrb oštetila oboljelog T. K. smještenog u ustanovu za kronične psihičke bolesnike, a s kojim je sklopila ugovor o doživotnom uzdržavanju.

Fotolia/Pedro Nogueira isključeni iz socijalnog okruženja

Naime, T. K. je 2008. godine zatražio od tadašnjeg ministra zdravstva da mu za osnovne potrebe odobri koristiti novac kojega ima na računu, a s kojim raspolaže njegova skrbnica Folnegović Šmalc. Ustanovljeno je da je skrbnica ranije uz dopuštenje Centra prodala štićenikovu kuću i kupila dva stana, a u jednom od njih je trebao živjeti i T.K. Kako je utvrđeno da on ne može samostalno živjeti, nekretnine su iznajmljivane, a u predistražnim radnjama se ispitivalo gdje je novac od najamnine završio.

Psihijatrica je odbacila krivnju tvrdeći da joj je nanesena teška nepravda. U međuvremenu je, kako nas je izvijestio glasnogovornik Županijskog suda u Zagrebu Krešimir Devčić, Županijsko državno odvjetništvo povuklo predmet na doradu i "već se dulje vrijeme nalazi kod njih radi odluke o poduzimanju daljnjih radnji." Udruga Sjaj raspolaže podatkom da je u Hrvatskoj više od 18.000 lišeno poslovne sposobnosti.

Poslodavci ih izbacuju na ulicu

Drugo veliko problematično područje kada se radi o zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama je zapošljavanje. Udruga Sjaj navodi da joj se sve češće javljaju osobe koje pokušavaju ostvariti prava iz sustava socijalne skrbi jer su zbog nemogućnosti zapošljavanja izložene siromaštvu. Pritom poslodavci često iskorištavaju duševne smetnje zaposlenika kako bi ih zakinuli za njihova prava.

Osobama s duševnim smetnjama je vrlo teško naći zaposlenje

O tome svjedoči i slučaj jedne korisnici kojoj udruga Sjaj pomažu u zastupanju pred sudom, navodi Grdan. "Ona je dvadeset godina radila u jednoj odgojno-obrazovnoj ustanovi i kako se njeno zdravstveno stanje pogoršalo, ocijenjena je kao profesionalno nesposobna za rad i na temelju toga ostvarila pravo na invalidsku mirovinu. Međutim, kod takve vrste nesposobnosti, ona je i dalje bila sposobna obavljati druge poslove i poslodavac joj je bio dužan osigurati drugo odgovarajuće radno mjesto." Umjesto toga je poslodavac koji je smatrao da je osoba s duševnom bolešću ne može obavljati bilo kakav posao radnici uručio otkaz, a slučaj je završio na sudu. Istoj toj osobi Zavod za zapošljavanje nije priznao ni pravo na profesionalnu rehabilitaciju, zbog čega je intervenirala i pravobraniteljica Slonjšak.

"U isto vrijeme, oglašena kao potpuno nesposobna i za mirovinu, ta je žena da bi održala socijalne kontakte nastavila tražiti zaposlenje i više puta se "zaposlila" na crnom tržištu." Tu je našla jednog poslodavca kod kojeg je nekoliko mjeseci radila puno radno vrijeme, ali ju je on na kraju prevario i nije joj ništa platio, navodi Grdan i ogorčeno zaključuje: "Iz toga proizlazi da država smatra kako osobe s duševnim smetnjama nisu uopće sposobne za rad, ali su dobre kada ih treba iskorištavati na crnom tržištu rada."